

Gällivare
kommun

GRANSKNINGSHANDLING
Diarienumr: KS/2023:393

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

DETALJPLAN FÖR DEL AV STORLANDET 5:1
M.FL., NY BANGÅRD AITIK

HUR SAMRÅDET HAR BEDRIVITS

Detaljplaneförslaget daterat 2023-08-30 har varit på samrådsremiss under tiden 2023-10-02 till och med 2023-10-24.

Kungörelse har förts in i ortstidningarna NSD och Norrbottens Kuriren och anslagits på kommunens anslagstavla inför samråd. Handlingarna har skickats till kända sakägare samt berörda statliga och kommunala myndigheter för att samla in information, önskemål och synpunkter som berör planförslaget. Handlingarna har även funnits tillgängliga för allmänheten på Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen samt på kommunens hemsida (www.gallivare.se/detaljplan) under samrådstiden.

SAMMANFATTNING AV ÄNDRINGAR I PLANHANDLINGAR

Med anledning av inkomna synpunkter under samrådsförfarandet har främst följande förändringar skett av detaljplan för del av Storlandet 5:1 m.fl., ny bangård Aitik i Gällivare kommun, daterad 2023-08-30.

Följande har förtydligas i planbeskrivningen:

- Tydligare uppdelning mellan riksintresse rennäring samt rennäringen som allmänt intresse.
- Beskrivningen av skogssamebyns marker är korrigerad för att bättre beskriva områdets betydelse för rennäringen
- Uppdaterad information kring kommunens bedömning huruvida Natura 2000-tillstånd behövs
- Förtydligat att tillstånd för markavvattning behöver sökas enligt 11 kap 13 § MB
- Information om att dialog pågår mellan Boliden och Trafikverket avseende fastighetsgränser
- Förtydligande om att TA-plan ska upprättas vid ett senare tillfälle i samråd med Gällivare kommun
- Förtydligat det ekonomiska ansvaret vid åtgärder i den statliga infrastrukturen
- Kompletterat med uppgifter om nuvarande samt tillkommande trafik
- Information om eventuell förändring av väganslutning har förtydligats
- Planbeskrivningen har kompletterats med information om eventuell påverkan på samtliga rättigheter
- Motiv för samtliga planbestämmelser

Följande bestämmelser har justeras:

- Marken får inte förses med byggnadsverk
- Marken får inte förses med byggnad
- h_2 – Högsta totalhöjd är 50 meter
- z_1 – Markreservat för allmännyttig körtrafik
- e_1 – Största byggnadsarea är 40 % av fastighetsarean inom användningsområdet
- Planområdesgränsen har justerats, dragits cirka 15 meter söder om fastighetsgräns mot Gällivare s:16
- Genomförandetiden är angiven i antal år istället för månader
- Grundkartan är uppdaterad med trakt- och fastighetsbeteckningar

Övriga ändringar är främst redaktionella.

INKOMNA YTTRANDE

Följande yttranden har inkommit till och med 2023-11-02:

- Länsstyrelsen Norrbottens län, 2023-10-25
- Trafikverket, 2023-10-24
- Lantmäteriet, 2023-10-05
- Vattenfall Eldistribution AB, 2023-10-10
- Skanova (Telia Company AB), 2023-10-09
- Skogsstyrelsen, 2023-10-24
- Svenska kraftnät, 2023-10-23
- Privatpersoner 1, 2023-10-21
- Gällivare skogssameby, 2023-11-02

Nedanstående är ett sammandrag av de inkomna yttrande som följs av kommentarer. Yttrandena i sin helhet finns tillgängliga på kommunen, Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen.

Länsstyrelsen Norrbotten, 2023-10-25:

Länsstyrelsens synpunkter - prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Länsstyrelsen har inga synpunkter till planen som skulle kunna innebära att Länsstyrelsen behöver pröva kommunens beslut om att anta detaljplanen.

Länsstyrelsens synpunkter - råd enligt 2 kap. PBL

NATURMILJÖVÄRDEN

I MKB:n framgår att en förlängning av befintlig kulvert bedöms förstärka barriären som trumman redan idag utgör för vattenlevande organismer.” Det är viktigt på grund av ovanstående att det framgår på vilket sätt som kulverten idag utgör en barriär och vilken ytterligare påverkan en förlängning har. Kommunen behöver också redogöra om skydds- och hänsynsåtgärder planeras för att minimera påverkan.

Kommentar:

Synpunkten noteras. Inför granskningsskedet har kommunen uppdaterat miljökonsekvensbeskrivningen med information om konsekvenserna för en eventuell förlängning av befintlig kulvert. Bland annat förtydligas att en eventuell ny trumma ska anläggas så att vandringshinder inte uppstår för vattenlevande organismer.

KULTURMILJÖVÄRDEN

Som kommunen påpekar så är en arkeologisk utredning beställd men ej ännu genomförd. Resultaten kommer klargöra om fornlämningar finns inom planområdet.

I avsnitt 7.2.4 och 7.2.5, sidan 32-33 i MKB står det att övriga kulturhistoriska lämningar inte omfattas av kulturmiljölagen (KML), vilket inte stämmer.

Enligt 1 § 1 kap KML framgår att ” [...] Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. [...]”

Till skillnad mot fornlämningar krävs däremot inte Länsstyrelsens tillstånd för att göra ingrepp i en övrig kulturhistorisk lämning; företagaren ska själv anpassa för att undvika eller begränsa skador i den mån det är möjligt.

Kommentar:

Kommunen har i MKB:n förtydligat att övriga kulturhistoriska lämningar omfattas av 1 § 1 kapitlet Kulturmiljölagen.

BEBYGGELSE OCH DAGVATTEN

Länsstyrelsen noterar att kommunen endast reglerat högsta byggnadshöjd och helt uteslutit bestämmelser som reglerar exploateringsgraden inom kvartersmarken. Länsstyrelsen anser att utan reglering av byggnadsarean är det svårt att bedöma om de ytor och bestämmelser för omhändertagande av dagvatten är tillräckliga i planen. Om beräkningarna av dagvattenhanteringen utgått från ett förslag till exploatering, med byggnader och hårdgjorda ytor så är det också på det sättet planen behöver regleras med byggrätter osv.

Kommentar:

Kommunen har inför granskningen kompletterat plankarta samt planbeskrivning med en utnyttjandegrad på 40 %. Detta baseras på de föroreningsberäkningar och PM dagvattenhantering som har tagits fram inför byggandet av bangården.

RENNÄRING

"Planförslaget innebär att ytterligare ca 41 ha mark tas i anspråk av verksamheten i Aitik. Anläggandet av ny bangård ger också upphov till ökat buller under anläggnings- och drifttiden som kan påverka möjligheten att bedriva rennärning i närområdet negativt."

Länsstyrelsen saknar en tydlig uppdelning av konsekvenser som berör Riksintresse rennärning och rennäringen som allmänt intresse. Både planbeskrivningen och miljökonsekvensbeskrivningen saknar denna tydlighet.

Kommunen anger att "För att det ska vara möjligt för samebyn att ta renarna över den barriär som driftplatsen och Aitiks verksamhetsområde tillsammans utgör finns idag en faunabro över spåret med samlingshagar på vardera sida om driftplatsen."

Länsstyrelsen kan inte av underlaget i samrådshandlingarna förstå var denna faunapassage finns.

"Markerna i direkt anslutning till bangården har i rennäringens utredning framtagen av Boliden angetts som lågutnyttjade med hänvisning till befintliga störningar och impedimentskaraktär."

Med en motivering som denna så har länsstyrelsen svårt att se att den möjliga passagen med fritt strövande renar mellan nya bangårdsområdet och Aitiks gruvområde verkligen fungera och minskar effekterna som en barriär.

Kommentar:

Kommunen har inför granskningsskedet uppdaterat MKB samt planbeskrivning med en tydligare uppdelning mellan riksintresse rennärning samt rennäringen som allmänt intresse samt konsekvenserna för dessa.

Synpunkten noteras, på sida 21 i MKB kan placering av befintlig faunapassage ses.

Beskrivningen är efter samrådsskedet korrigerad i MKB och planbeskrivning för att bättre beskriva områdets betydelse för rennäringen.

Länsstyrelsens synpunkter enligt annan lagstiftning

TILLSTÅND

Boliden har för avsikt att tillsammans med tillstånd för miljöfarlig verksamhet ansöka om Natura 2000-tillstånd för hela verksamheten, Aitik och den nya bangården. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver redogöra för om den verksamhet som detaljplanen medger, en ny bangård, i sig kräver Natura 2000-tillstånd. Om så är fallet är det lämpligt att tillståndsfrågan enligt 7 kap 28 a § miljöbalken prövas i sin helhet innan kommunen beslutar om att anta detaljplanen.

Stora delar av planområdet består av våtmark. Det framgår inte i planbeskrivning eller MKB om markavvattning och dikning behövs i syfte att avvattna marken för att kunna bebygga området. Markavvattning är tillståndspliktigt enligt 11 kap 13 § MB och länsstyrelsen ska utifrån planbeskrivning/MKBn kunna bedöma om tillstånd för markavvattning kan beviljas före planen antas. Kommunen behöver därför beskriva om markavvattning är en förutsättning för att genomföra planen.

Kommentar:

Kommunen har inför granskningsskedet förtydligat på vilket sätt planförslaget påverkar Natura 2000-området, bedömningen är att ingen påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå. Den nya bangården hamnar i nära anslutning till bäcken Kojuvaaranjoki som är ett litet biflöde till Leipojoki och därmed ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Inga utsläpp av till exempel dagvatten kommer att ske direkt till bäcken och det dagvatten som samlas upp inom bangården kommer att fördröjas och renas innan utsläpp till recipient. Inget direkt intrång planeras i vattendraget till följd av planförslaget. Befintlig kulvertering för järnvägen kan behöva förlängas vid anläggandet av anslutningsvägen. Genom att anlägga trumman så att vandringshinder inte uppstår, bedöms den permanenta anläggningen som en trumma utgör huvudsakligen leda till en tillfällig och övergående påverkan under byggtiden. Ingen påverkan bedöms uppstå på Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Ingen påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå.

Kommunen har inför granskningsskedet förtydligat att tillstånd för markavvattning behöver sökas enligt 11 kap 13 § MB.

Trafikverket, 2023-10-24:

Planavgränsning, fastighetsgränser

Detaljplanen omfattar Trafikverkets järnvägsfastighet. Dialog pågår mellan Trafikverket och gruvbolaget Boliden om överlåtelse av del av Trafikverkets fastighet för anpassning mot Bolidens nya bangård. Slutlig utformning samt fastighetsgränser är inte utrett klart i dagsläget.

Kommentar:

Planbeskrivningen har uppdaterats med information om att dialog pågår mellan Boliden och Trafikverket. Planområdesgränsen har även justerats något enligt uppgifter från Trafikverket.

Trafiksäkerhet

Detaljplaneområdet gränsar mot väg 822 (Nattavaaravägen). Invid väg 822 råder tillståndspliktig zon 12 meter utanför vägområdet för byggnad eller anläggning som kan inverka menligt på trafiksäkerheten. Detta bör säkras i detaljplanen med planbestämmelse (prickmark).

Byggtrafiken under anläggningsskedet bedöms ge byggtrafik upp till 20 lastbilar per timme på en sträcka av cirka 1,5 kilometer längs Nattavaaravägen. Den ökade trafiken förväntas pågå under drygt ett år samt bedöms leda till ökad risk för olyckor på Nattavaaravägen.

Idag är trafiken när det gäller samtliga fordon 321 ÅDT och tunga fordon 33 ÅDT. Detta skulle innebära en flerdubbling av trafiken i korsningar samt på sträckan fram till E45. Trafikverket anser att trafiksituationen samt de behov av åtgärder som byggtrafiken (trafiken) eventuellt kräver för att minska riskerna för olyckor ska analyseras och redogöras för. De behov av åtgärder i statlig infrastruktur som eventuellt tillkommer p.g.a annan aktörs planering ska bekostas av den andra aktören.

Kommentar:

Kommunen har inför granskningsskedet kompletterat plankartan med en skyddszon på 12 meter på vardera sida om Nattavaaravägen där byggnader inte får uppföras.

Anläggandet av bangården bedöms av inte ge större risker än annat bygg- eller anläggningsprojekt i liknande omfattning. Nattavaaravägen har en låg ÅDT i dagsläget, byggtrafiken kommer inte föranleda någon betydande ökning av trafiken på denna. I nuläget finns ingen ingående beskrivning att tillgå kring byggtrafiken, kommunen hänvisar istället till upprättande av trafikordningsplan (TA-plan) i ett senare skede. Trafikanordningsplanen upprättas av exploatören i samråd med Gällivare kommun. Detta har förtydligats i planbeskrivningen.

Kommunen har förtydligat det ekonomiska ansvaret för eventuella åtgärder i den statliga infrastrukturen och fört in detta i planbeskrivningen.

Planeringsförutsättningar, Konsekvenser Hälsa och säkerhet

Avsnitten bör utvecklas m a p nuvarande och framtida vägtrafik, fordonstyper samt bedömd byggtrafik samt vilken påverkan det kan ha på annan trafik och trafikantgrupper samt boende på sträckan av väg 822 mellan bangården och E45. Både avseende trafiksäkerhet och omgivningsbuller.

Kommentar:

Planbeskrivningen har kompletterats med uppgifter avseende nuvarande samt framtida vägtrafik.

ÅDT på Nattavaaravägen är för närvarande 321. Den tillfälliga ökningen av lastbilsrörelser på uppemot 20 per timme (dagtid under anläggningsskedet) bedöms inte påverka boende längs med Nattavaaravägen. I nuläget är den ekvivalenta ljudnivån 59 dBA och den maximala ljudnivån 82 dBA. Med beräknad ökning av trafiken blir istället den ekvivalenta ljudnivån 63 dBA och den maximala ljudnivån 84 dBA. Avståndet från beräknad trafik samt boende under bland annat anläggningsskedet är som minst 800 meter. Ökningen påverkar därmed inte de boende längs med väg 822 eller E45:an.

Förändrad väganslutning

Om etableringen föranleder behov av att ändra befintlig anslutning till väg 822, ska särskild ansökan om förändrad väganslutning lämnas till och behandlas av Trafikverket enligt väglagen 39 §. Även breddning och andra åtgärder inom vägområdet kräver tillstånd enligt § 43 Väglagen. Enklast är att ansöka via Trafikverkets hemsida:

[https://www.trafikverket.se/tjanster/ansok\[1\]om/tillstand/Ansokan-om-anslutning-till-allmanvag/](https://www.trafikverket.se/tjanster/ansok[1]om/tillstand/Ansokan-om-anslutning-till-allmanvag/)

Kommentar:

Information om eventuell förändrad väganslutning noteras och informationen har tillförts planbeskrivningen.

Lantmäteriet, 2023-10-05:

Delar av planen som bör förbättras

PASSA PÅ ATT UTREDA OCH MÄTA IN FASTIGHETSGRÄNSER

För att få en snabb väg från planarbetets start fram till färdig byggnation är det viktigt att utreda om det finns samfälligheter eller andra fastighetsgränser som inte framgår av digitala registerkartan och om övriga gränser är osäkra inom planområdet. Inom planområdet finns gränser med hög lägesosäkerhet, 9,5 meter. Alla gränser på Gällivare s:16 och gräns mellan Storlandet 5:1 och Sakajärvi 2:4, se kart urklipp nedan (svarta gränser). Samfällighetens gränser bör fastighetsbestämmas för att fastställa dess gränser. Genom att utreda, göra gränsutvisning och mäta in befintliga gränspunkter kan osäkra gränser identifieras tidigt i planprocessen. För gränser som därefter fortfarande är osäkra kan kommunen då ansöka om fastighetsbestämning och därmed ha möjlighet att få ett tydligt och klart underlag innan detaljplanen får laga kraft.

Kommentar:

En inmätning i syfte att förbättra gränskvaliteten har utförts och levererats till lantmäteriet 2023-09-19 (leveransbekräftelse från lantmäteriet daterad 2023-09-20).

Del av planområdesgränsen som vetter mot Gällivare S:16 har justerats och flyttats cirka 15 meter (söderut) från fastighetsgräns Gällivare S:16. Justeringen av planområdesgränsen ger ett mindre planområde och bedömningen är således att flytten inte har någon påverkan på planprocessen. Skälet är att undvika "krockande" processer då exploatören har uppdragit lantmäteriet att göra en fastighetsbestämning för gräns mot Gällivare S:16 (i ett annat ärende). Genom flytt av planområdesgräns, som således inte längre tangerar Gällivare S:16, kan fastighetsbestämning och planprocess löpa parallellt.

Planbeskrivningen har kompletterats med en beskrivning av planområdesgräns samt gränskvalitén.

ANGE GENOMFÖRANDETIDEN I ANTAL ÅR I STÄLLET

Genomförandetiden bör i anges enbart i antal år i stället för i antal månader. Enligt 4 kap. 21§ PBL ska genomförandetiden bestämmas till mellan 5 och 15 år. Att ange genomförande tiden i antal månader gör detaljplanen mer otydlig och svårare att förstå. I de nationella specifikationerna som gäller för digitala detaljplaner vilka ska laddas upp till nationella geodataplattformen NGP anges visserligen att genomförandetiden ska anges i antal månader i NGP. Vid utformningen av specifikationerna var dock avsikten att:

- genomförandetiden i planbestämmelsen och i planbeskrivningen även i fortsättningen ska anges i antal år och
- omvandlingen från antal år till antal månader ska ske i det dataprogram som kommunen använder för att skapa detaljplanen och ladda upp informationen till NGP.

Kommentar:

Planhandlingarna har reviderats och anger antalet år istället för månader.

OFULLSTÄNDIG GRUNDKARTA

- I teckenförklaring finns förklaring till trakt- och fastighetsnamn. De är dock inte insatta i plankartan.

Kommentar:

Grundkartan uppdateras med trakt- och fastighetsnamn.

SAMFÄLLIGHET

- Del av samfälligheten Gällivares:16 kommer enligt plankarta hamna inom planområde. Samfällighetens gräns går i vattendrag i söder. Lantmäteriet anser inte att det är lämpligt att denna mindre del av samfälligheten ingår i planområdet samt att dess gränser bör utredas och fastställas innan planläggning.

Kommentar:

Se svar ovan under kommentar till rubriken "PASSA PÅ ATT UTREDA OCH MÄTA IN FASTIGHETSGRÄNSER".

REDOVISNING AV BEFINTLIGA RÄTTIGHETER SAMT HUR DESSA PÅVERKAS

Inom planområdet finns följande servitut:

2523-11/7.4, väg

2523-11/7.5, dike

2523-11/7.6, stängselunderhåll

Under "rättigheter" i planbeskrivning finns dessa nämnda men det saknas hur dessa påverkas vid genomförandet av detaljplanen.

Ledningsrätt 25-F1996-157.1 och Sakajärvi ga:2 nämns men redogörelse saknas.

Kommentar:

Planbeskrivningen har kompletterats med information om eventuell påverkan på samtliga rättigheter.

Vattenfall Eldistribution AB, 2023-10-10:

Vattenfall Eldistribution AB har 11 kV lokalnätsluftledning som påverkas av rubricerat ärende.

Vattenfall Eldistribution AB har följande riktlinjer för järnväg och lokalnät:

NY PARALLELL JÄRNVÄG INVID LUFTLEDNING

För ny elanläggning som placeras i närheten av järnväg gäller att matningen till denna skall vara försedd med extra yttre isolation på så lång sträcka att isoleravstånden uppnås. För gällande avstånd se TSN meddelande nr 21. Dock skall alltid avståndet vara så stort från järnväg att ingen del av luftledningen kan nå järnväg och eller tillhörande elektriska delar vid ett eventuellt fall.

NY KORSANDE JÄRNVÄG UNDER LUFTLEDNING

Då en luftledning korsar en elektrifierad järnväg ska den förläggas på den höjd som Elsäkerhetsverket beslutar efter samråd med järnvägens innehavare. När den korsande ledningen är en högspänningsledning får den dras fram över kontaktledningen om högspänningsledningens korsningsspänn är utförda som brottsäker ledning.

NY DAGVATTENANLÄGGNING/ VÅTMARK INVID LUFTLEDNING

Ett anläggande av våtmark får inte medföra försämring av markförhållandena i ledningsgata. Schaktmassor eller liknande som förändrar marknivån får inte placeras i ledningsgatan. Drift och underhållsarbeten för luftledningen får inte försvåras. Stolpar med tillhörande stag och jordlinor får inte påverkas av anläggande av våtmark eller dikning i närheten av en luftledning.

Åtkomst av stolpar, stag och luftledningar ska ur underhållssynpunkt vara lättillgängliga genom att transportvägar för tunga fordon etableras till befintliga stolpplatser. Kompletterande skyddsåtgärder kan komma att behöva utföras. Detta kan vara byggnad av bro över kanal/dike uppsättande av fågelskydd mm. Dessa skyddsåtgärder bekostas av exploatören.

Den berörda lokalnätsluftledningen kommer att raseras under Q4 2023 eller under 2024. Vattenfall Eldistribution AB har ett pågående LN projekt där luftledningen ersätts med markkabel, om detta och placering av kabeln har vår projektledare samrått med Boliden om. I dagsläget är inte placering helt klar.

Kommentar:

Givet att den berörda luftledningen kommer att raseras planläggs inte för markreservat för luftledning i aktuell detaljplan. Markförlagd kabel kan förläggas utan att det finns markreservat för underjordisk ledning i detaljplan. Eftersom placeringen av den markförlagda ledningen inte är fastställd planläggs inte för något markreservat för underjordisk ledning i detaljplanen.

Skanova (Telia Company AB), 2023-10-09:

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom detaljplaneområdet

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning.

Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet när detaljplanarbete påbörjas och kallas till samrådsmöten för det aktuella området för att kunna samordna nya ledningar.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Kommentar:

Skanovas markförlagda ledningar bedöms inte påverkas vid ett genomförande av detaljplanen. Skulle ledningar behöva flyttas på grund av åtgärd inom planområdet är det riktigt att det är den part som initierar flytt även bekostar den och att eventuell ledningsflytt sker i samråd med ledningsägare.

Skogsstyrelsen, 2023-10-24:

Skogsstyrelsen tar inte ställning till huruvida detaljplanen bör antas eller inte, men vill påtala följande:

Vid exploatering enligt förslag så kommer det innebära en viss negativ påverkan på naturvärden kopplade till skogsmiljön till följd av att skogsmark tas i anspråk. Innan beslut om huruvida exploatering ska tillåtas eller inte bör förekomst av natur- och kulturvärden undersökas och effekten av exploatering på de värdena bedömas. Skogsstyrelsen anser att underlagen som finns framtagna gällande natur- och kulturvärden visar på att sådana undersökningar och bedömningar gjorts i detta fall.

Den planerade ombyggnaden berör inte något formellt skyddat område som Skogsstyrelsen beslutat om och heller inga registrerade områden med höga naturvärden (nyckelbiotop och naturvärdesobjekt). Skogsstyrelsen har inte kännedom om ytterligare naturvärden inom det tänkta exploateringsområdet.

Pågående skogsbruk bedöms inte avsevärt försvåras av exploateringen, även om en viss areal skogsmark tas ur bruk för virkesproduktion.

Skogsstyrelsen ansvarar för frågor om skogsbruket och har till uppgift att verka för att landets skogar sköts på ett sådant sätt att de skogspolitiska målen nås. Vi är tillsynsmyndighet, enligt skogsvårdslagen och delar av miljöbalken gällande skogliga åtgärder på skogsmark (mark som lyder under SVL.). Vidare ingår bland våra uppgifter att medverka i frågor om samhällsplanering för en hållbar utveckling och hushållning med naturresurser.

Kommentar:

Synpunkten föranleder ingen ändring.

Svenska kraftnät, 2023-10-23:

Sammanfattning

Inom planområdet har Svenska kraftnät i nuläget inga befintliga ledningar.

Svenska kraftnät planerar att bygga ut transmissionsnätet i Malmfälten (400 kV kraftledningar i luftledningsutförande). Utbyggnationen är avgörande för att möjliggöra LKAB:s omfattande omställning av stålindustrin i Gällivare och Kiruna kommuner till fossilfri produktion.

Nuläge - Utbyggnadsplaner

I detta skede har endast preliminära utredningar av möjliga ledningskorridorer i det aktuella området genomförts men kraftledningar kan komma att behöva passera genom planområdet för den nya bangården. De preliminära utredningarna visar att en eller två 400 kV kraftledningar kan komma att behöva passera mellan Aitiks verksamhetsområde och den befintliga Malmbanan. Detta skulle innebära korsning med den sydvästra delen av planområdet. Framkomlighet för nya kraftledningar väster om Malmbanan är osäker på grund av pågående naturreservatsbildning (Kuolpa naturreservat). Om det inte skulle vara möjligt att korsa bangården kan det försvåra möjligheten att nå fram med kraftledningar mellan anslutningspunkterna och få ihop nätet.

Svenska kraftnät har fått information från Boliden 2023-10-20 om att planerad verksamhet på bangården i den del av planområdet som ligger mellan Malmbanan och Nattavaaravägen är förenlig med korsande kraftledning/ar. I denna del ska tåg endast passera, ingen omlastning eller annan verksamhet kommer ske där. Boliden ser inga problem med att spårområdet korsas av kraftledning så länge kraven på avstånd till järnvägens kontaktledning uppfylls.

Svenska kraftnät önskar att detaljplanens bestämmelser anpassas så att planen inte utgör något hinder för eventuella framtida kraftledningar i området mellan Nattavaaravägen och Malmbanan. Exempelvis anges det i planförslaget att högsta tillåtna nockhöjd för byggnadsverk är 20 meter, det vore önskvärt att det förtydligas att detta inte gäller kraftledningar. Det behöver vara tillåtet med kraftledningsstolpar som är upp till 50 meter höga. Under avsnitt Teknik i planbeskrivningen vore det önskvärt att lägga till att Svenska kraftnät eventuellt kommer uppföra transmissionsnätsledningar inom planområdet. Det vore även önskvärt att det specificeras i plankartan att det är tillåtet att uppföra högspänningsledning i luftledningsutförande i det aktuella området (mellan Nattavaaravägen och Malmbanan).

Så länge våra synpunkter beaktas har Svenska kraftnät inga invändningar mot aktuell detaljplan.

Kommentar:

Detaljplanen revideras till granskningsskedet så att en korridor (cirka 120 meter bred) mellan Malmbanan och Nattavaaravägen i detaljplanens södra del möjliggör för kraftledningsgata, enligt önskemål från Svenska Kraftnät. För egenskapsområdet gäller en högsta tillåtna totalhöjd på 50 meter. Påtalade kraftledningsstolpar ryms således inom egenskapsområdet. I planbeskrivningen redogörs för avsikten med egenskapsområdet.

Privatpersoner 1, 2023-10-21:

Renskötseln

Det har funnits två alternativa lokaliseringar för den nya bangården vid Aitik. De benämns Alternativ A och Alternativ B.

Alternativ A är beläget strax söder om befintlig bangård inom Bolidens egen fastighet. Marken utgörs till största delen av morän/berg, vilket innebär goda markförhållanden för anläggande av en bangård. Inga högre naturvärden finns inom området. Detta alternativ innebär att en barriär för renar och vilda djur blir kvar eftersom driftsplatsen stängslas. Befintlig renpassage i form av en bro och en mindre väg behöver flyttas närmare Nattavaaravägen.

Grundläggningsförhållandena i alternativ B är sämre, marken består till stor del av myrmark/torv som måste grävas ut och ersättas med stabilare material. Enligt inventering av Pelagia Nature & Environment AB finns partier med påtagliga naturvärden inom området, bl a innefattande 8 rödlistade fågelarter och 16 rödlistade eller fridlysta växtarter. Påverkan på rennäringen bedöms bli mindre i alternativ B, då en öppning i befintligt stängsel mellan Malmbanan och Aitik möjliggör passage för renar och vilda djur. I förslaget till detaljplan har alternativ A valts bort, främst med anledning av en större negativ påverkan på rennäringen samt att det krävs ganska omfattande jord- och bergschakt för att kunna anlägga bangården.

Vi menar fortfarande att alternativ A, vid en sammanvägd bedömning, är en bättre lösning än alternativ B. Några skäl härtill är följande.

Alternativ A uppvisar bättre grundläggningsförhållanden, inga högre naturvärden finns inom området, marken ägs redan av Boliden och ligger inne på deras industriområde, som sedan länge är påverkat av gruvverksamheten. All mark i alternativ B är däremot privatägd. Man sparar 41 hektar naturmark som åtgår i alternativ B. Buller och damning av metallhaltigt stoft från bangården begränsas till stor del till gruvområdet, i stället för att som i alternativ B flyttas ut intill Nattavaaravägen, där det kommer att spridas till grannfastigheter och närliggande vattendrag. Detta gäller såväl under anläggningstiden, som beräknas till två år, som under driftsfasen. Beräkningar från Brekke & Strand Akustik visar att mätpunkten IP 7 vid Riiitajätkkä, som ligger norr om vår fastighet, skulle få de högsta maximala bullervärdena av alla mätpunkter under anläggningsfasen. Bullerkartorna visar att bullerbelastningen skulle bli än högre i den östra delen av vår fastighet.

I Miljökonsekvensbeskrivningen görs bedömningen att planförslaget skulle ha en liten negativ konsekvens när det gäller buller i området. Det gäller definitivt inte för vår fastighet, där försämringen blir mycket påtaglig. Man jämför här med ett nollalternativ där kopparsliten skulle transporteras på landsväg med lastbil, som klassificeras ha måttlig till stor negativ konsekvens. Vi menar att jämförelsen istället borde göras med alternativ A, där bangården byggs inne på Bolidens område och någon bullerökning för kringliggande fastigheter överhuvudtaget inte uppstår.

Vi saknar också helt en grundläggande diskussion om de båda alternativens påverkan på klimatet. I alternativ A åtgår ingen mark som inte redan är påverkad av gruvdriften, medan man i alternativ B tar i anspråk 41 hektar skogs- och myrmark med påtagliga naturvärden. Experter och såväl nationella som internationella miljöorganisationer menar, att det snabbaste sättet att motverka den globala uppvärmningen är att spara skog och plantera nya träd, som kan suga upp koldioxid. När det gäller utbyggnad av olika verksamheter rekommenderar de starkt, att man så långt möjligt bygger dessa inom områden som redan är påverkade av industriell verksamhet, istället för att ta ny mark i anspråk. I skogsmark sker klimatpåverkan på två sätt, dels koldioxidutsläpp vid avverkningen av alla träd och buskar vid anläggandet av bangården, dels att ytan om 41 hektar för framtiden inte kan fungera som kolsänka, eftersom inga träd får växa upp där så länge bangården finns. Här vill alltså Boliden agera tvärtemot miljöexperternas rekommendationer, trots att det inte finns några tvingande skäl.

En annan aspekt som vi anser bör tas upp handlar om reservutrymme. Det område som påverkas av Aitik-gruvans verksamhet har redan utvidgats i flera omgångar. Den anläggning som nu planeras kommer sannolikt förr eller senare att behöva byggas ut eller byggas om. I alternativ A finns plats för en utbyggnad. Det gör det däremot inte i alternativ B, där Nattavaaravägen och Leipojoki ligger alldeles intill. Man kan hävda att detta endast är en invändning på lång sikt. Å andra sidan förekommer redan, innan bangården ens är byggd, planer på en utvidgning av densamma (pyrit).

Som skäl till att avvisa alternativ A nämns först att det skulle ha en större negativ påverkan på renskötseln. I detta alternativ är förhållandena i princip oförändrade jämfört med dagens situation. Alltså är driftsplatsen inhägnad och en renpassage finns för att ta sig igenom området. Vi har inte uppfattat att denna lösning, som funnits under en längre tid, skulle ha orsakat några större problem. Den enda skillnaden jämfört med dagens situation är att renpassagen och en mindre väg behöver flyttas närmare Nattavaaravägen. I alternativ B ordnar man en öppning i stängslet mellan Malmbanan och Aitik, vilket möjliggör fri strövning för renarna. Å andra sidan försvinner 41 hektar betesmark som kommer att stänglas in. Med tanke på att såväl gruvområdet som den nya bangården blir stänglade, kommer möjligheterna för renarna att ägna sig åt fri strövning inom området ändå att vara tämligen begränsade.

Det andra skälet för att avvisa alternativ A är att det krävs omfattande jord- och bergschakt för att kunna anlägga bangården. Alla är överens om att grundläggningsförhållandena är bättre i alternativ A än i B. Därutöver krävs emellertid ganska omfattande jord- och bergschakt för att färdigställa bangården. Detta borde till stor del kunna ske i egen regi. Boliden har såväl material som maskiner och personal som kan utföra detta arbete, varför kostnaden torde bli begränsad. Inte heller i alternativ B kan man klara sig utan anläggningskostnader. Först måste all skog på det 41 hektar stora området avverkas, varefter stubbar och stenar avlägsnas. Eftersom delar av området består av myrmark måste torven grävas upp och ersättas med morän eller annat material för att erhålla tillräcklig stabilitet. Detta torde också förändra hydrologin runt den nya bangården.

I sammanställningen över olika miljöaspekter i Miljökonsekvensbeskrivningen står att detaljplanen har en positiv konsekvens för rennäringen. Jämförelsen avser då ett nollalternativ där kopparkoncentratet skulle transporteras på Nattavaaravägen med lastbil. Detta ges klassifikationen stor negativ konsekvens. Det är helt klart att långa lastbilstransporter är ett dåligt alternativ ur miljösynpunkt, men vi menar att placeringen av bangården i föreliggande förslag i stället borde jämföras med alternativ A, som har många fördelar.

Ägande och nyttjande av mark

Detta avsnitt är nära besläktat med föregående punkt om renskötsel. Den nya industrialiseringsvägen i Norrbotten kräver redan stora arealer mark. Det gäller särskilt inom Gällivare kommun. Det är främst två stora projekt som här är i fokus. Det gäller dels flytten av hela samhället Malmberget till Gällivare och dels Hybrit-projektet. Samhällsflytten innebär även att elledningar och annan infrastruktur måste flyttas. Hybrit-projektet för framställning av järnsvamp fordrar stora anläggningar för produktion av vätgas, nya högspänningsledningar och stora vindkraftsparker för att ta fram de enorma mängder elenergi som behövs i processen. De som får bära bördan av detta är, förutom de renskötande samerna, också de små privata markägarna som berövas mark, som man ofta ägt i generationer, till mycket låg ersättning. Ofta innebär det också en fragmentering av den återstående skogsmarken, vilket försvårar ett rationellt skogsbruk. Just den låga markersättningen har lockat flera storföretag att lägga nyttillkommande anläggningar på grannfastigheter istället för på det egna industriområdet, trots att det där finns gott om plats. Vår erfarenhet är också att storföretag ofta inte vill ha nya verksamheter som bullrar, dammar eller innebär särskilda risker inne på sitt eget område, utan föredrar att lämpa över dessa på närliggande, små fastighetsägare.

Hittills har man, när nya projekt presenteras, enbart granskat konsekvenserna i det enskilda fallet. Med så många och stora utbyggnadsprojekt igång samtidigt, är det emellertid nödvändigt att granska de ackumulerade konsekvenserna. Det gäller de renskötande samerna, som förlorar stora betesmarker på g a gruvor, kraftledningar, vindkraftsparker samt nya och utvidgade vägar och järnvägar. Även små markägare och småföretagare inom turismnäringen förlorar stora arealer och drabbas på liknande sätt. Bristande hänsyn till ackumulerade effekter för renskötande samer, är en av anledningarna till ett historiskt beslut från FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD). I FN:s rasdiskrimineringskonvention finns ett diskrimineringsförbud, som Sverige åtagit sig att följa. CERD-kommittén kom fram till att Sverige i det aktuella ärendet kränkt samebyns rättigheter på flera punkter. Kommittén påpekar även att framtida processer på ett helt annat sätt måste ta samernas intressen och rättigheter i beaktande. De menar också att Sverige genom att inte på ett meningsfullt sätt ha kommunicerat med samebyn brutit mot såväl samernas rätt till ickediskriminering som deras rätt till verk samma rättsmedel. Principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) för samerna måste respekteras. I sitt beslut understryker CERD kopplingen mellan FPIC-principen och rasdiskriminering. Sverige uppmanas att se över lagstiftningen i dessa hänseenden. Även Länsstyrelsen har betonat hur viktigt det är att man vid exploatering tar hänsyn till de ackumulerade effekterna när det gäller skogsmark och renbete. Om alternativ B väljs för den nya bangården kommer 41 hektar naturmark att förvandlas till hårdgjorda ytor. Det är emellertid inte det enda

projektet i kommunen. En annan detaljplan som är på gång avser Vuoskojärvi industriområde – Etapp 3. I denna tas 83 hektar skogs- och myrmark i anspråk för byggande av ett nytt industriområde. Marken har använts som vinterbetesland för samebyn Baste cearru. Bara i dessa två projekt åtgår alltså 124 hektar naturmark som fungerat som kolsänka och renbete. Därtill kommer stora arealer för nya bostadsområden i Gällivare p g a samhällsflytten, ytor för nya kraftledningsgator, vindkraftsparker, nya gruvor, vägar m m. Totalt handlar det om flera tusen hektar skogsmark, som inte längre kan användas som kolsänka och betesmark för renar. Förlust av skogsmark och renbete har även förekommit tidigare, men i mindre skala. På senare år har den s k gröna omställningen gjort att denna utveckling accelererat.

Luftkvaliteten

Alltsedan koppargruvan i Aitik etablerades 1968 har damning av stoft innehållande tungmetaller och giftiga ämnen varit ett problem för grannfastigheterna. Dels sker spridning av stoft vid brytning, lastning och transport av malmen, dels sprider vinden stoft som lagrats i sandmagasinen. Länge var metallhalterna mycket höga, därefter har de genom olika åtgärder nedbringats, en utveckling som dock på senare år stannat av.

Enetjärn Natur AB har, på uppdrag av Boliden, genomfört en provtagning av väggmossa i områdena kring bolagets gruva i Aitik. Liksom tidigare visar undersökningen på förhöjda halter av ett flertal ämnen på upp till ett par kilometer eller mer från gruvområdet.

Järn uppvisar 25 gånger högre medianhalter än bakgrundsvärdena för Norrbottens län. Kopparkopparhalterna är 5 gånger högre än bakgrundsvärdena. Vanadin uppvisar 10 gånger högre värden inom undersökningsområdet jämfört med bakgrundsvärdet för Norrbotten. Ytterligare några ämnen har förhöjda halter som är mellan 2 och 4 gånger högre än referensvärden för Norrbottens län. Det gäller arsenik, krom och nickel. Rent allmänt har halterna gått ner efter 1975, men sedan år 2000 har nedgången stagnerat.

Vår fastighet, ligger ca 2,5 kilometer ifrån gruvområdet och den nuvarande bangården. Damningen från gruvbrytningen och lastningen på järnvägsvagnar når bara i liten utsträckning fram till vårt skogsskifte. Om den föreslagna nya bangården byggs enligt alternativ B kommer avståndet att minska från 2,5 kilometer ner till bara 6 meter, dvs så bred som Nattavaaravägen är. Den nya bangården kommer i så fall i princip att ligga dikt emot vår fastighetsgräns. Eftersom damningen från transporter och lastning av järnvägsvagnar ökar ju närmare källan man kommer, är det helt klart att halterna av tungmetaller och andra giftiga ämnen kommer att öka kraftigt på vår fastighet. Skulle man däremot välja alternativ A för den nya bangården är avståndet i princip oförändrat, damningen hålls alltså till största delen inom gruvområdet och ingen ökad giftspridning till grannfastigheterna och till Leipojoki behöver ske.

Förutom genom damning vid gruvdriften, sprids giftiga ämnen även genom att metallhaltigt stoft blåser med vinden från sandmagasinen till närliggande fastigheter. Denna belastning har dock minskat under senare år i takt med att gruvbolaget genomfört motåtgärder.

Förutom i mossa, har Boliden låtit utföra sporadiska analyser av metallhalter i bär och svamp. Den senaste utfördes år 2012 och omfattade hjortron, blåbär och soppar. Proverna analyserades med avseende på arsenik, bly, kadmium, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, mangan, nickel och zink. Resultaten från dessa undersökningar är inte kända.

Den nya placeringen av bangården riskerar också att negativt påverka Leipojoki, som skall åtnjuta skydd enligt Natura 2000. I Miljökonsekvensbeskrivningen skriver man: "Damning bedöms öka vid nya bangården och kan medföra viss diffus spridning till närliggande vattendrag." Leipojoki kommer att som närmast flyta fram på samma avstånd från bangården som vår fastighet, alltså 6 meter. Detta blir alltså en ytterligare belastning på Leipojoki, förutom de förhöjda gifthalter som tillförs längre ner i vattendraget genom lakvatten från gruvan och bräddning av kontaminerat dagvatten.

Om man beslutar att bygga den nya bangården enligt alternativ B utmed Nattavaaravägen kommer alltså halterna av tungmetaller och andra giftiga ämnen på vår fastighet att öka kraftigt. Det handlar här om en långsam, gradvis förgiftning av skogs- och myrmarken, för vilken ingen ersättning utgår från förorenaren till markägaren. För att vi skall kunna följa utvecklingen begär vi att en ny mätpunkt gällande metallhaltigt stoft och andra giftiga ämnen från gruvdriften sätts upp precis på andra sidan tomtgränsen på fastigheten (alltså den östra delen av skiftet). Helst vill vi också att en ny mätpunkt för bullermätningar skall etableras på samma ställe, eftersom mätpunkten IP 7 vid Riitajänkkä ligger för långt ifrån vår fastighet. Enligt utredningen från Brekke & Strand förväntas bullret att öka kraftigt på vår fastighet om den nya bangården etableras enligt alternativ B. Det gäller särskilt under byggnadsfasen, då bullret där förväntas bli högst i hela området. Uppmätta värden gällande stoft och buller skall vara tillgängliga för oss som markägare.

I Planförslaget och Miljökonsekvensbeskrivningen tas många olika aspekter av den föreslagna nya bangården upp, vilket givetvis är positivt. Vi saknar emellertid helt en av de viktigaste, nämligen hur förändringen drabbar grannfastigheterna. Det är ändå vi som drabbas hårdast av det buller och den giftspridning som blir följderna av flytten. Att denna aspekt negligeras är sannolikt ett utslag av äganderättens svaga ställning i Sverige. Det manifesteras bl a av flera fällande domar i Europadomstolen.

Vattenkvaliteten

Leipojoki, som passerar Aitik-gruvan, ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda. Systemet har en nära koppling till Konventionen om biologisk mångfald (CBD). Tanken är att EU-ländernas Natura 2000-områden skall bilda ett ekologiskt sammanhängande nätverk av värdefulla livsmiljöer. Genom mätpunkter före och efter det att Leipojoki passerar gruvområdet, är det möjligt att uppskatta hur mycket föroreningar som tillförs från Aitik. Uppströms utsläppet från klarningsmagasinet har vattendraget god ekologisk status. Längre nedströms, i höjd med Aitikgruvans sand- och klarningsmagasin, övergår Leipojokis ekologiska

status till måttlig. Näringsämnen fosfor och kväve uppvisar en mycket kraftig ökning efter att ha passerat Aitik. Andra ämnen som ökar påtagligt är koppar, (som överskrider gränsvärdet), zink, kadmium och nickel. Boliden har också konstaterat att det vid bräddning under kraftigare regn, förutom förhöjda värden av kväve och metaller, även sköljs ut höga halter av uran i Leipojoki.

EU-domstolens praxis gällande Natura 2000-ärenden innebär att även kumulativa effekter skall beaktas. Man kan alltså inte bara se på varje utsläppskälla isolerat, utan den totala belastningen blir avgörande. Som utgångspunkt har vi höga halter av näringsämnen och vissa metaller som följer med lakvattnet ut i Leipojoki, vid bräddning tillkommer höga värden gällande uran. Om bangården flyttas enligt alternativ B tillkommer damning till vattenytan i Leipojoki, vilket innebär en ytterligare ökning av värdena nedströms.

Genom det föreslagna nya banområdet enligt alternativ B rinner också ett mindre vattendrag, som är ett biflöde till Leipojoki, benämnd Koijuvaaranjoki. Även denna ingår i Natura 2000-området. Det finns alltså en uppenbar risk att även detta vattendrag kommer att bidra med ökade metallhalter till Leipojoki.

Det finns emellertid ytterligare en stor källa till tungmetaller och giftiga ämnen i närheten. Endast en dryg mil från Aitik ligger Nautanen. Där bröts kopparmalm under sex år fram till verksamheten gick i konkurs och platsen övergavs. Sedan dess rinner lakvatten ut från gruvan till närmaste vattendrag. Det innehåller bl a koppar, kadmium och zink. Eftersom det handlar om giftiga ämnen i höga koncentrationer är den närmaste bäcken, Imetjoki, ett dött vattendrag. Här finns varken fiskar, insekter eller vattenväxter. Från Imetjoki går vattnet ut i Linaälven och Kalixälven, som båda ingår i ett Natura 2000-område. Det är värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. Torne och Kalix älvsystem är en av de få stora oreglerade älvarna med ursprungligt, naturligt reproducerande bestånd av östersjölox och havsöring. Det har beräknats att gruvan läcker ut ca 200 kilo koppar i bäcken varje år. Därtill kommer betydande mängder kadmium, zink och andra ämnen. Experter har beräknat att det sedan gruvan stängdes har runnit ut 20 000 kg koppar och andra tungmetaller i de numera skyddade vattendragen. Utsläppen kommer inte att upphöra med tiden, kemister har beräknat att de kommer att fortsätta i tusentals år om inget görs.

Vid flera inspektioner har konstaterats att gruvan i Nautanen är högprioriterad för sanering, men ingenting händer. År efter år fortsätter gifterna att döda allt liv i Imetjoki och rinna ut i älvarna som skall åtnjuta skydd enligt Natura 2000. Trots att denna skandal flera gånger tagits upp i massmedia, är det ingen som vill ta ansvar för saneringen. Eftersom lakvattnet från Aitik-gruvan och den nedlagda i Nautanen går ut i samma vattendrag ackumuleras halterna av näringsämnen, tungmetaller och andra gifter. Efter att ett Natura 2000-område utsetts, skall det även skyddas och vårdas, så att de höga naturvärdena kan bevaras. EU-kommissionen har utfärdat en officiell vägledning benämnd "Skötsel och förvaltning av Natura 2000-områden".

Statens geotekniska institut har också utpekad Leipojoki med strandzon som strandnära aktsamhetsområde.

Då minskningen av utsläppen till luft och vatten från Aitik under senare år saktat ner, menar vi att det är angeläget att ytterligare åtgärder vidtas för att minska belastningen på det naturskyddade området. Främst handlar det om att dra ner de mycket höga halterna av näringsämnen som tillförs Leipojoki samt att minska halterna av metaller, särskilt koppar som ligger över gränsvärdet. Sedan måste givetvis gruvan i Nautanen saneras snarast. Att det där kontinuerligt vaskas ut gifter i höga koncentrationer helt orenade i ett Natura 2000-område är ingenting annat än en miljöskandal.

Strandskyddet

Leipojoki omfattas av strandskydd 100 meter från strandlinjen. Syftet med strandskyddet finns formulerat i miljöbalken. Det är dels att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och dels att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Gällivare kommun vill upphäva strandskyddet i ett hörn av det föreslagna nya banområdet. Vi motsätter oss detta och menar att det inte finns några tunga skäl för ett sådant beslut. Att döma av ritningarna skall Boliden inte ha någon byggnad eller bedriva någon verksamhet i detta hörn av området. Vårt förslag är att 90-gradershörnet på banområdet görs mer flackt enligt bifogad ritning. Något upphävande av strandskyddet vid Leipojoki behöver då inte göras.

Enligt miljöbalkens 7 kap 18 § kan strandskyddet upphävas om det föreligger särskilda skäl. I Planbeskrivningen åberopar kommunen bl a att ett upphävande behövs för att utvidga en pågående verksamhet och att utvidgningen inte kan genomföras utanför området. Detta stämmer dock inte. Upphävandet berör endast ett litet hörn av området, där Boliden enligt ritningarna inte planerar att förlägga några byggnader eller annan verksamhet. Genom att dra gränsen i en flackare vinkel bortfaller behovet av att upphäva strandskyddet. Vad gäller invändningen att utvidgningen inte kan genomföras utanför området, är även denna felaktig. Bangården kan även med fördel placeras inne på Bolidens område, enligt alternativ A. Gällivare kommun hävdar även att ianspråkstagandet behövs för att tillgodose expansionen av Aitik-gruvan, vilket bedöms utgöra ett angeläget allmänt intresse. Vi finner detta resonemang märkligt. Skulle verkligen hela Aitikgruvans expansion hänga på om Boliden får strandskyddet upphävt i ett hörn av bangårdsområdet, som enligt ritningarna inte har någon särskild funktion? Problemet kan, enligt vår mening, enkelt lösas på samma sätt som i föregående punkt, alltså genom en liten justering av bangårdsområdet, varigenom behovet av att upphäva strandskyddet helt bortfaller.

Enligt vår mening är det viktigt att i detta sammanhang även ta upp särskilda risker med placeringen enligt alternativ B. Transport av kopparkoncentrat klassas som transport av farligt gods. Även andra varor kommer att transporteras och lagras vid den nya bangården, t ex olika kemikalier. Spridning av dessa i närområdet kan ske t ex vid en urspårning eller en brand i bangårdsområdet. Sannolikheten för en sådan händelse är liten, men konsekvenserna bedöms i Miljökonsekvensbeskrivningen bli mycket allvarliga. Den nya bangården ligger ju bara några meter från Leipojoki, som är ett Natura 2000-område. Dessa risker existerar varken med den nuvarande bangården, eller det föreslagna alternativet

A, eftersom båda ligger inne på Bolidens gruvområde. I bolagets egen rapportering utgörs de vanligaste tillbudena i verksamheten av oljespill. Några större mängder olja får absolut inte rinna ut i det naturskyddade området.

Om en större olycka ändå skulle inträffa, såsom ett omfattande utsläpp eller ett dammbrott, är det angeläget att skadeverkningarna kan minskas så mycket som möjligt. Vi frågar oss därför hur klokt det är att ha ett staket i 90 graders vinkel ner mot Leipojoki, som begränsar tillgängligheten till strandzonen för saneringspersonal. Det förefaller säkrare att ha en fri zon runt vattendraget som åtminstone motsvarar strandskyddet.

Miljö kvalitetsmål

I Planbeskrivningen anges följande sammanfattande bedömning av den nya bangården under rubriken Natur: "Planförslaget innebär stor negativ effekt för naturmiljövärden i och med att sammanhängande värden förstörs och livsmiljöer försvinner. Påverkan bedöms som irreversibel inom överskådlig framtid i de områden där bangården anläggs."

Miljö kvalitetsnormer regleras i 5:e kapitlet i miljöbalken. De beskriver lägsta godtagbara miljö kvaliteten till skydd för människors hälsa och miljön. Det finns 16 miljö kvalitetsmål. I Miljökonsekvensbeskrivningen har det ansetts att 9 av dessa är aktuella i det föreliggande projektet. Av dessa har det bedömts att förslaget motverkar 6 av miljö kvalitetsmålen. Det handlar om; Begränsad miljö påverkan, Frisk luft, Giftfri miljö, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. På en punkt, God bebyggd miljö, bedöms planen varken främja eller motverka målet. Det finns dock här även en brasklapp, när det sägs att utökningen av området ger störningar som kan påverka omgivningen negativt. Endast två punkter bedöms inte motverka miljö kvalitetsmålen, nämligen Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag. I det sistnämnda fallet varnar man dock samtidigt för ökad damning vid den nya bangården med spridning till Leipojoki och övriga närliggande vattendrag.

Utan att göra någon mer detaljerad genomgång av miljö kvalitetsmålen, kan ändå konstateras att betydligt fler miljö kvalitetsmål kan uppfyllas om bangården i stället byggs enligt alternativ A. Huvudsakligen sker detta genom att man där placerar anläggningen inne på Bolidens eget område, som redan är påverkat av gruvverksamheten, hellre än att ta ny mark i anspråk. Det handlar även om att inte öka spridningen av metallhaltigt stoft och andra gifter till omgivande mark och vatten.

Våra önskemål

Sammanfattningsvis menar vi att man bör överväga placeringen av bangården på nytt. Alternativ A, där den nya bangården placeras inne på gruvområdet, har stora fördelar jämfört med alternativ B:

- Grundläggningsförhållandena är bättre i alternativ A
- Man följer miljömyndigheters och experters rekommendation att lägga nya verksamheter på områden som redan är påverkade av gruvverksamhet, hellre än att ta ny mark i anspråk

- Man sparar 41 hektar naturmark som kan fortsätta att fungera som kolsänka. Koldioxid behöver inte släppas ut i samband med avverkning av skogen
- Minst 8 rödlistade fågelarter kan fortsätta att vistas och häcka i området
- Åtminstone 16 fridlysta eller rödlistade växtarter kan leva vidare här
- Strandskyddet runt Leipojoki behöver inte upphävas
- Damning till Leipojoki från den nya bangården kan undvikas
- En kraftig ökning av tungmetaller och andra giftiga ämnen till grannfastigheterna kan undvikas
- Kraftigt ökat buller från bangården till närliggande fastigheter kan undvikas
- Hydrologin i området förändras inte i alternativ A, till skillnad från alternativ B, där torv grävs ut ur våtmarkerna och ersätts med sten och morän
- Boliden behöver inte köpa in en stor areal privatägd mark, eftersom all mark som åtgår enligt alternativ A redan ägs av bolaget
- Damning och dagvattenutsläpp till Koijuvaaranjoki kan undvikas
- I alternativ A finns reservutrymme för framtida expansion av bangården, vilket däremot saknas i alternativ B
- En olyckshändelse med utsläpp av giftiga ämnen får betydligt större konsekvenser i alternativ B, där Natura 2000-området finns bara några meter bort, än i alternativ A som ligger inne på gruvområdet
- Miljökvalitetsmålen uppfylls betydligt bättre i alternativ A än i alternativ B, där 6 av 9 miljökvalitetsmål motverkas.

Som argument för alternativ B har anförts att det skulle vara positivt för renskötseln. Ett staket kommer att rivas varigenom renarna ges möjlighet att ströva fritt i området. Vi har inte uppfattat att en renpassage av det slag som föreslagits i alternativ A skulle orsaka några stora problem. I så fall vore det väl betydligt enklare att förbättra renpassagen än att flytta hela bangården utanför gruvområdet, avverka 41 hektar skog, gräva ut torv och schakta jord och grus samt sprida buller och giftiga ämnen över grannfastigheterna och Leipojoki? I alla händelser blir ju såväl gruvområdet som den nya bangården stängslade, så möjligheterna till fri strövning för renarna inom området förefaller ändå ganska begränsade.

Om man trots allt skulle stanna vid att genomföra byggnationen av banområdet enligt alternativ B, har vi som markägare och närmaste granne följande önskemål.

1. Lastningen av tågagnar vid den nya banvallen kommer att öka damningen av stoft till omgivningen. Halten av stoft innehållande tungmetaller och andra gifter ökar ju närmare källan man kommer. För vår del kommer avståndet till bangården att minska från ca 2,5 kilometer ner till 6 meter. Gifthalterna kommer därför att öka kraftigt, det handlar här om en långsam, gradvis förgiftning av marken, för vilken ingen ersättning utgår från den som står för utsläppen. Vi är den grannfastighet som kommer att bli värst drabbade av buller och stoftspridning. Markägarnas intressen lyser helt med sin frånvaro i planförslaget, trots att vi är de som drabbas hårdast av den nya placeringen av banvallen. För att vi åtminstone skall kunna följa utvecklingen, begär vi därför att en ny mätpunkt för nedfallande stoft sätts upp precis på andra sidan gränsen till vår fastighet. Även en mätpunkt för

- buller bör placeras här. Uppskattningar av experter visar på mycket höga bullernivåer och kraftig damning under anläggningskedet. Resultaten från buller- och stoftmätningarna skall vara tillgängliga för oss som markägare. Mätpunkterna bör vara på plats redan när anläggningsarbetena påbörjas.
2. Leipojoki som rinner genom området ingår i ett större Natura 2000-område. I planförslaget vill man upphäva strandskyddet kring vattendraget inom området. Vi motsätter oss detta. Ett hörn av banvallsområdet kommer i närheten av Leipojoki. Om stängslet runt om planområdet placeras i en mer flack vinkel mot vattendraget, enligt vår karta, finns det inget behov av att upphäva strandskyddet. Av ritningarna över bangårdsområdet framgår att ingen byggnad eller annan verksamhet finns inplanerad i detta hörn av området. Det är således inte nödvändigt att upphäva strandskyddet på detta. Att ändra stängseldragningen kan dessutom underlätta saneringspersonalens tillgång till strandzonen vid en större olycka. Flyttningen av bangården i sig behöver inte öka riskerna för stora olyckshändelser, men däremot blir konsekvenserna mycket allvarigare med den nya lokaliseringen.
 3. Halterna av tungmetaller och andra giftiga ämnen som släpps ut i Leipojoki via lakvattnet när vattendraget passerar Aitik-gruvan har historiskt sett minskat. Under senare år har dock denna minskning stagnerat. I handlingarna varnas även för spridning av stoft till Leipojoki från den nya bangården vid lastning. Det finns därför anledning att vidta ytterligare åtgärder för att minska utsläppen via lakvattnet ut i Natura 2000-området. Boliden har också noterat att höga halter av uran släpps ut i Leipojoki vid bräddning. Man bör därför också försöka minska de tillfallen då bräddning till vattendraget måste ske. EU-domstolen har i sin praxis gällande Natura 2000-områden slagit fast att kumulativa effekter skall beaktas. För det aktuella området handlar det främst om den nedlagda koppargruvan i Nautanen, där lakvattnet går helt orenat ut i bäcken Imetjoki. Därefter rinner det förorenade vattnet vidare ut i samma älvsystem som Leipojoki. Även om det inte är Bolidens ansvar, måste en sanering av gruvan i Nautanen ske snarast. Att inneha ett Natura 2000-område är ett ansvar som måste förvaltas.
 4. Tidigare har Boliden låtit utföra sporadiska analyser av metallhalter i bär och svamp i området runt gruvan. Den senaste utfördes år 2012 och omfattade hjortron, blåbär och soppar. Proverna analyserades med avseende på arsenik, bly, kadmium, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, mangan, nickel och zink. Resultaten från dessa undersökningar är inte kända. Om bangården nu skall flyttas ut från gruvområdet kommer spridningen av metallhaltigt stoft att öka i omgivande skogs- och myrmarker. Vi begär därför att mätningar av ovan angivna ämnen i hjortron, blåbär och svamp skall utföras årligen på olika håll kring Aitik-gruvan. Resultaten skall vara tillgängliga för markägarna och allmänheten.

Kommentar:

Yttrandets författare tar upp ett flertal aspekter som dels berör deras enskilda intresse i egenskap av fastighetsägare och frågor om hur fastigheten kan komma att påverkas av att aktuell detaljplan genomförs. Här kan konstateras att de riktvärden som gäller för buller inte överskrids vid aktuell fastighet. När det gäller framförda frågor om uppföljning av utsläpp, utsläppsmängder etc. så får den typen av aspekter främst anses höra hemma inom ramen för tillståndsprovning enligt miljöbalken.

Yttrandets författare har också framfört synpunkter på den aktuella platsen som är föremål för planläggning. Författaren av yttrandet förespråkar det alternativ som utretts inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningen men som valts bort bland annat med anledning av påverkan på rennäringens intressen. Det område som framgår av planhandlingarna är det område som avses prövas mot PBL, och där frågan om den valda platsens lämplighet för ett visst ändamål ska utredas. Det innebär att andra alternativa placeringar av planområdet inte utreds. De avväganden som tidigare gjorts och de konsekvenser de olika alternativen bedömts leda till framgår av miljökonsekvensbeskrivningen.

Författaren av yttrandet lyfter också frågor som rör mer allmänna intressen, så som påverkan på Natura 2000, påverkan på strandskydd, påverkan på riksintresse rennäring och miljökvalitetsnormer. När det gäller påverkan på strandskydd kan nämnas att planområdet har minskats något inför granskningsskedet vilket medför att ett mindre område nu omfattas av strandskydd. Planområdesgränsen flyttas ca 15 meter söderut från fastighetsgräns mot Gällivare S:16. Den del av planområdet som alltjämt omfattas av strandskydd kommer att vara föremål för en ansökan om upphävande av strandskydd, vilket hanteras av Länsstyrelsen Norrbotten eftersom det strandskyddade området också omfattas av Natura 2000. Det är också Länsstyrelsen som ytterst bevakar strandskyddsfrågan vilket framgår av överprövningsgrunderna i 11 kap 10 § PBL. Detsamma kan sägas när det kommer till frågan om riksintresse rennäring samt miljökvalitetsnormer. Påverkan på riksintresse rennäring och MKN vatten har utretts och beskrivits i underlaget till planen och ytterst är det Länsstyrelsen som bevakar att riksintressen kan antas tillgodoses samt att miljökvalitetsnormer följs, det framgår av prövningsgrunderna i 11 kap 10 § PBL.

Gällivare skogssameby, 2023-11-02:

Det aktuella området gällande detaljplan för del av Storlandet 5:1 m.fl., ny bangård Aitik ligger inom Gällivare skogssamebys betesområde, samebyn är således rättighetshavare och särskilt berörd.

Allmänt

Renskötselrätten är grundlagsskyddad. I 2 kap. 15 § Regeringsformen (RF) stadgas att varje medborgares egendom är tryggad på sådant sätt att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller någon enskild genom expropriation eller annat förfogande eller tåla att det allmänna inskränker markanvändningen utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Renskötseln omfattas av bestämmelser om egendomsskydd som avses i RF 2 kap. 15 § och regleras i Rennäringslagen.

Av 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att områden som har betydelse för rennäringen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande (första stycket). Om området utgör ett riksintresse för rennäringen är kravet i stället att området ska skyddas mot sådana åtgärder (andra stycket). Även om en åtgärd vidtas utanför ett riksintresseområde kan den innebära påtaglig skada på riksintresset och därför vara otillåten. Det avgörande är inte om åtgärden är lokaliserad inom eller utanför det utpekade riksintresseområdet, det är *åtgärdens konsekvenser* för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas, enligt Mark och miljööverdomstolens dom den 12 november 2020 i mål nr P 2707-19.

Riksdagen har uttalat att samerna utgör ett urfolk och Regeringsformens 1 kap. 2 § 6 st uttrycker att "det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas." Bestämmelsen innebär att staten ska agera för att samiska förhållanden skyddas och utvecklas.

Högsta Domstolen menar enhälligt i sitt domslut 23 januari 2020 i mål nr T 853-18 att RF 1 kap. 2 § 6 st i viss mån avspeglar folkrättsliga principer rörande tillvaratagande av etniska minoriteters rättigheter och att principer av detta slag kommer till uttryck i ett antal internationella traktater som Sverige har att beakta. HD menar vidare att RF 1 kap. 2 § 6 st kan få en viss materiell betydelse vid rättstillämpning där det är fråga om att väga olika motstående intressen mot varandra. Samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en sådan avvägning tillmätas särskild vikt. Detta kan exempelvis gälla mål där rennäringen utgör ett allmänt intresse eller riksintresse enligt 3 kap. Miljöbalken. Vidare fastslår HD att den hänsyn till urfolks sedvanor och sedvanerätt som framgår i ILO:s konvention nr 169 utgör folkrättsliga principer som ska följas.

Med stöd av den rättspraxis som utvecklats de senaste åren vill samebyn förtydliga att staten, såsom enskilda bolag, i sin tillståndsprövning har att beakta att samerna är ett urfolk samt att renskötseln utgör en traditionell urfolksnäring vilket skyddas särskilt. Verksamheter som innebär väsentligt negativa

konsekvenser för samernas möjlighet att utöva sin kultur – att bedriva renskötsel - är otillåtna.

Samebyns inställning kring aktuellt ärende

Samebyns principiella inställning är att vi motsätter oss allt som innebär en direkt förlust av renbetesmark, traditionella markområden och tillgången till mark och vatten, samt sådana planer, ändringar i planer eller åtgärder som medför en stor negativ påverkan på naturvärden och biologisk mångfald som aktuell detaljplan innebär. Det är viktigt att känna till att varje enskild påverkansfaktor på renskötseln måste ses ur ett helhetsperspektiv. Samebyn är idag redan hårt trängda av flertalet befintliga verksamheter och övriga störningsfaktorer inom Gällivare kommun, förutom gruvverksamheten. Varje enskilt ingrepp får en betydande påverkan och begränsar ytterligare möjligheterna för samebyns renskötsel att utvecklas och finnas kvar. Samebyn är medveten om att kommunen i sin antagna översiktsplan förespråkar gruvornas fortsatta utveckling och möjlighet till successiva expansioner medan motsvarande formuleringar gällande skydd av renskötseln för dess möjlighet att utvecklas, samt framtida förutsättningar, är bristfälliga - och vissa till och med under all kritik - trots att kommunen i översiktsplanen menar att hänsyn till rennäringen måste tas. Samebyn vill här särskilt påminna kommunen om den rättspraxis och gällande lagstiftning man är skyldig att beakta gällande renskötselns förutsättningar.

Samebyn vill även påtala att samrådstiden för aktuell detaljplan med tillhörande handlingar har varit anmärkningsvärt kort - från 2 oktober till och med 24 oktober - vilket medfört att samebyn fått ansöka om anstånd för svarstiden. För att kunna besvara aktuellt ärende måste vi också få ta del av samtliga handlingar, även de som kommunen hänvisar till, vilket vi inte fått.

I miljökonsekvensbeskrivningen som ingår i samrådsunderlaget för aktuell föreslagen detaljplan beskrivs markerna i direkt anslutning till bangården som “... lågutnyttjade med hänvisning till befintliga störningar och impedimentskaraktär”. Samebyn motsätter sig beskrivning och vill här förtydliga att aktiv renskötsel bedrivs på samebyns marker - både norr och söder om aktuellt område - och att samebyn mot bakgrund av detta inte alls delar denna uppfattning. Samebyn efterfrågar det material som kommunen hänvisar till.

Befintlig verksamhet medför idag påtagliga störningar på renskötseln i form av bland annat barriärer vilket medför att renarna genom fri strövning inte kan passera Aitikområdets västra sida. Det förväntas enligt miljökonsekvensbeskrivningen för aktuellt ärende att konsekvenserna för rennäringen “... trots ianspråktagande av ny mark och ökade störningar, sammantaget som positiva med hänsyn till de minskade barriäreffekter som fås av att möjligheterna till fri strövning förbättras.” Samebyn understryker att detta är direkt avhängigt om renarna och övrigt djurliv kan passera på den sträcka där befintligt renstängsel rivs på en sträcka om 500 meter enligt planförslaget, dvs. att det fungerar. Att konsekvenserna “blir positiva för renskötseln” kan vi med säkerhet inte veta. Om det visar sig att barriären kvarstår måste andra lösningar gemensamt komma till för att säkra passager för renar och övrigt djurliv, alternativt andra anpassningar som tillgodoser renskötselns behov. I tillägg finns en stor oro

från samebyn att det inte lämnas några garantier till samebyn att sträckan lämnas öppen och inte helt stängslas in i ett senare skede på bolagets mark.

Kommentar:

De aspekter som samebyn framfört har beaktats i miljökonsekvensbeskrivningen samt inarbetats i planbeskrivningen.

Angående samebyns upplevelse av kort samrådsterid, så kan det konstateras att denna varit 3 veckor, vilket även regleras i PBL 5 kap. 11 c §.

De kompletterande underlag som efterfrågats kommer att delges samebyn i samband med granskningen.

MEDVERKANDE

I samband med planarbetet har tjänstepersoner från Gällivare kommun medverkat. Josefin Ekbäck, planarkitekt och Marcus Zetterqvist, planeringschef.

Planhandlingarna är upprättade av Tyréns Sverige AB med Kajsa Reslegård som handläggande planarkitekt och Evelina Israelsson som uppdragsansvarig planarkitekt.

Upprättad 2024-04-29